

MITTUNIVERSITETET
Institutionen för utbildningsvetenskap (UTV)

Examensarbete inom
lärarutbildningen, 15 högskolepoäng

Bemötande Pojkar och Flickor, Lika eller Olika?

En intervjustudie om hem- och
konsumentkunskaplärares uppfattningar.

Abstrakt

Skolämnet hem- och konsumentkunskap kan kopplas samman med det traditionellt kvinnliga. Vid introducerandet av ämnet var det endast ämnat för flickor och kvinnor, vilket speglade dåtidens samhälle där kvinnor förväntades ta hand om och ansvara för hemmet och barnen. Detta har dock förändrats över tid. Hem- och konsumentkunskap är nu ett ämne där både pojkar och flickor deltar och ges samma möjligheter och förutsättningar att lära om hushållets olika sysslor och ansvar. Denna uppsats ämnar att undersöka hem- och konsumentkunskaplärares uppfattningar om sitt bemötande av eleverna utifrån ett genusperspektiv. Studien undersöker även hur lärarna ser på begreppet jämställdhet och hur det speglar deras undervisning. Fem intervjuer som gjorts med verk samma lärare inom ämnet. Resultat visar att lärarna har en gemensam uppfattning om vad jämställdhet är men hur det speglas i undervisningen varierar. Resultat visar även att samtliga lärare har uppfattningen att de bemöter pojkar och flickor lika.

Nyckelord: Hem- och konsumentkunskap, Lärares uppfattningar, Jämställdhet, Genus, Intervjustudie.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Disposition	6
Bakgrund	7
Från huslig ekonomi till hem- och konsumentkunskap	7
<i>Sent 1800-tal till 1900-talets mitt</i>	7
<i>Lgr 62 till dagens Lpo 94</i>	8
Begreppsförklaring.....	11
<i>Genus</i>	11
<i>Den sociala konstruktionen, positionen och genusordningen</i>	11
<i>Jämställdhet</i>	12
Tidigare Forskning.....	13
<i>Att genuszappa på säker eller minerad mark</i>	13
<i>The participation of boys and girls in home economics</i>	14
<i>Nationella utvärderingen av grundskolan 2003</i>	15
<i>Könsmönster i klassrumsinteraktion</i>	16
<i>Lärare och elevers interaktion i klassrummet</i>	17
<i>Sammanfattning</i>	18
Syfte och Metod	19
Syfte	19
Metod	19
<i>Val av metod</i>	19
<i>Urval</i>	20
<i>Genomförande och etiska överväganden</i>	20
Resultat	22
Intervjuerna	22
<i>Deltagarna</i>	22
<i>Jämställdhet</i>	22
<i>Förväntningar</i>	23
<i>Interaktion</i>	24
<i>Föreställningar</i>	25
<i>Bemötande</i>	26
<i>Resultatsammanfattning</i>	27
Diskussion	29
Resultatdiskussion och analys.....	29
<i>Hur uppfattas jämställdhet och hur speglar det undervisningen?</i>	29

<i>Skiljer sig förväntningar, interaktion, föreställningar och bemötande gentemot eleverna beroende på deras könstillhörighet?</i>	30
Metoddiskussion	34
Avslutande reflektioner och förslag till fortsatt forskning	34
Referenser	36
BILAGA 1: Informationsbrev till rektor och lärare	38
BILAGA 2: Intervjuguide	39

Inledning

Om man ser tillbaka i tiden så har vårt samhälle delats in i två olika arenor; en manlig och en kvinnlig. Dessa arenor skulle också kunna beskrivas som de traditionella könsmonster som har genomsyrat samhället under en längre tid. Mannen är den som ansetts som överordnad, den som axlat uppdraget att arbeta och stå för och bidra till familjens inkomst. Kvinnan, å sin sida, har setts som underordnad mannen och hennes plats har varit vid spisen och omkring barnen. Dessa könsmonster börjar sakta men säkert att suddas ut och samhället vilar nu på en mer jämställd grund. Mannen och kvinnan närmar sig nu varandra i den meningen att båda skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom samhällets alla olika områden. Detta går att läsa i den för tillfället gällande läroplanen, Lpo 94:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet (Skolverket, 2009, s.4).

När man ser till de ämnen som skolan innefattar så kan man skönja att vissa av dem spontant kopplas till manligt eller kvinnligt, vilket de traditionella könsmonstren kan vara en bidragande orsak till. Ämnen som teknik och träslöjd kan ses som manliga ämnen, medan hem- och konsumentkunskap och syslöjd riktar tankarna mot det kvinnliga. Då skolan har ett uttalat ansvar att motverka traditionella könsmonster, kommer frågan upp hur detta görs, och om alla ämnen ses som både manliga och kvinnliga arenor i dagens skola?

Mitt intresse för det problemområdet som denna uppsats kommer att beröra har uppkommit i takt med att jag under två terminer studerat ämnet hem- och konsumentkunskap. Då detta ämne under lång tid setts gälla endast flickor och kvinnor finner jag det intressant att undersöka hur det i dagens skola ser ut, och då specifikt hur lärare i hem- och konsumentkunskap bemöter sina elever. Vidare så är genus och jämställdhet något som idag är väldigt aktuellt både i samhället, och i skolan, vilket gör att det på många sätt är värt att undersökas och beröras. Genom att undersöka hem- och konsumentkunskaplärares uppfattningar om bemötande av flickor och pojkar hoppas jag få en tydligare bild av hur jämställdhetsarbetet uppfattas och möjligen sker. Detta kan förhoppningsvis hjälpa mig i min kommande roll som pedagog.

Disposition

Efter inledning kommer den del som berör bakgrund att tas upp. Väsentliga termer, hem- och konsumentkunskapens historia och utveckling samt relevant tidigare forskning presenteras. Bakgrunden följs av avsnittet som anger uppsatsens syfte och beskrivning av den metod som undersökningen vilar på. Nästkommande del är en sammanfattande redogörelse av de resultat som intervjustudien har visat. Den sista delen i denna uppsats presenterar resultatdiskussionen och analys samt metoddiskussion. Det framgår även avslutande reflektioner och förslag till fortsatt forskning.

Bakgrund

Under detta avsnitt kommer ämnet hem- och konsumentkunskap att beskrivas, hur det har sett ut förr och hur det ser ut i dagens skola. Detta för att skapa mening och förståelse till problemområdet. Väsentliga och centrala begrepp kommer att belysas och förklaras. Vidare kommer tidigare forskning inom hem- och konsumentkunskap samt forskning gällande genus i skolan. I samband med detta kommer även lärares bemötande att tas upp.

Från huslig ekonomi till hem- och konsumentkunskap

Hem- och konsumentkunskap som ämne har under hela dess förekomst haft som syfte att förbereda för framtiden; som självständig individ, familjemedlem och samhällsmedborgare. Nedan följer en beskrivning av ämnet från dess introducerande fram till idag.

Under den tid som gått sedan införandet av det ämnet som vi idag kallar hem- och konsumentkunskap har ett flertal olika benämningar använts. Vid införandet av ämnet, som skedde i slutet av 1800-talet, så gick det under namnet huslig ekonomi. Under 1920-talet så ändrades benämningen till hushållsgöromål, vilket under 1950-talet utökades till hemkunskap och hushållsgöromål, för att sedan vid införandet av grundskolans första läroplan, Lgr 62, ändras så att hemkunskap var den enda benämningen (Hjälmeskog, 2000). Idag går ämnet under namnet hem- och konsumentkunskap vilket ändrades när den nuvarande läroplanen, Lpo 94, introducerades.

Sent 1800-tal till 1900-talets mitt

Vid införandet av ämnet i slutet av 1800-talet var det avsett endast för flickor, både inom flickskolan och folkskolan. Det fanns då inga tankar på att det var ett ämne som skulle beröra pojkarna, då det ansågs hjälpa flickorna i deras förberedelse inför kommande sociala position (Ibid.). Denna syn på ämnet, att det endast var ämnat för flickor, höll i sig fram till 1950-talet, men på vissa håll kunde man redan vid 1920-talet se att det förekom specifika pojkgrupper, eller att pojkar fick vara närvarande vid flickornas undervisning. Denna förekomst förekom bland annat vid Sveriges kuststäder, samt på orter i Norrland. Anledningen till detta var att pojkarna, som blivande sjömän eller skogsarbetare var tvungna att ha kunskaper i matlagning (Ibid.).

Vid mitten av 1950-talet blev ämnet obligatoriskt inom realskolan för alla, både pojkar och flickor. Vid denna tid gick ämnet under namnet hemkunskap och hushållsgöromål. Dessa två namn symboliserade de två delarna som utgjorde ämnet, nämligen en teoretisk del (hemkunskap) och en mer praktisk del (hushållsgöromål). Även om ämnet var obligatoriskt för alla var det endast den teoretiska delen som pojkarna behövde delta vid (Ibid.).

Lgr 62 till dagens Lpo 94

Läroplanen Lgr 62 innebar starten för den grundskola som vi har än idag, även om läroplanerna allteftersom har bytts ut. I Lgr 62 fanns hemkunskap som ett obligatoriskt ämne för alla, både pojkar och flickor. Undervisningen var lagd till årskurs 7 och utgjorde fyra veckotimmar. De mål som står för hemkunskapen är tydligt preciserade och säger att:

Undervisningen i hemkunskap skall göra eleverna förtrogna med de arbetsuppgifter, som förekommer i ett hem. Den skall vidare ge eleverna intresse för och grundlägga kunskap om frågor som rör kost, bostad, kläder och konsumtion. Undervisningen bör bidra till elevernas ekonomiska fostran och konsumentfostran samt ge insikt i frågor rörande hem och familj. [...] En riktning för undervisningen bör vara, att den skall öka elevernas förutsättningar att verka som kunniga självständiga, samarbetsvilliga och ansvars-kännande familjemedlemmar (Skolöverstyrelsen, 1962, s.335).

Hemkunskap kunde även förekomma som en veckotimme under årskurs 6, men detta var upp till skolöverstyrelsen att besluta. Om hur hemkunskapen i årskurs 6 skulle bedrivas säger Lgr 62 att ”undervisningen i hemkunskap på mellanstadiet bör läggas helt praktiskt” (Ibid. s.338). Utöver den beskrivna undervisningen så förekom även hemkunskap som tillvalsämne i årskurs 8 och 9.

I Lgr 62 finns det riktlinjer för hur arbetet bör läggas upp. Grupparbete, individuellt arbete och klassundervisningen är de arbetsätt som nämns. När det kommer till grupparbete så står det att ”gruppen är i många avseenden den naturliga arbetsenheten [...] grupparbetet ger eleverna tillfälle i att öva sig i att samarbeta och visa hänsyn” (Ibid. s.336). Det finns inget i läroplanen som ger några antydningar till hur arbetet bör se ut, om man ser till olika genusaspekter, utan det som finns om samarbete är det som ovan beskrivits.

1969 byttes Lgr 62 ut och ersattes av Lgr 69. I denna läroplan anges att målet för:

Undervisningen i hemkunskap skall ge eleverna färdigheter i att rationellt planera och utföra arbetsuppgifter, som förekommer i ett hem. Den skall vidare ge eleverna intresse för och grundläggande kunskaper om frågor, som sambandet mellan miljö, kost och hälsa. Undervisningen bör bidra till elevernas estetiska utveckling och till en personligt övervägd konsumtion. Den bör vidare inriktas på att ge ekonomisk fostran (Skolöverstyrelsen, 1969, s.161).

Timplanen för hemkunskapen utökades i Lgr 69, då undervisningen skulle ske i flera årskurser. Den nya timplanen löd att tre veckotimmar i årskurs 8 och två veckotimmar i årskurs 9 skulle ägnas åt hemkunskap. Ämnet fanns fortfarande kvar som tillvalsämne.

Lgr 69 är den läroplan där man kan börja se förekomster av att pojkar och flickor bör behandlas lika. Utifrån detta går det att säga att Lgr 69 är den läroplan som börjar ge plats och tala för ett jämställdhetsarbete. I beskrivningen av hemkunskap som ämne går det att läsa:

undervisningen i hemkunskap där alla elever deltar på lika villkor, bör aktivt medverka till att ändra på den inställningen. Flickor och pojkar bör arbeta tillsammans i grupper med likartade uppgifter, och deras arbetsresultat bör bedömas efter samma grunder, oavsett elevernas kön (Ibid. s.162).

Med detta sagt så är Lgr 69 en påbyggnad av Lgr 62, där större fokus ligger på att elevers lika värde, oavsett kön, ursprung eller möjligt handikapp inte skall påverka. Många likheter förekommer mellan de två läroplanerna, och då specifikt gällande ämnet hemkunskap, men målen har förtydligats och till viss del vidareutvecklats i Lgr 69.

1980 efterträddes Lgr 69 av Lgr 80. Mål för hemkunskap som kan utläsas är bland annat att

eleverna skall få förutsättningar att rationellt och i samverkan ekonomiskt planera boende, skötsel av hem, mathållning, kläder, hygien och hushållsekonomi [...] eleverna skall inse betydelsen av hushållning med personliga och gemensamma resurser (Skolöverstyrelsen, 1980, s.85).

Det som kan ses som nytt i Lgr 80, i jämförelse med föregångaren Lgr 69, är ämnets uppdelning till fem olika huvudmoment, som alla ska beröras i undervisningen, gemensamt eller enskilt. Dessa fem områden; kost, hygien, miljö, konsumentekonomi och samlevnad har alla sina beskrivningar på vad undervisningen syftar till att uppnå. Under området samlevnad går att läsa:

En förutsättning för jämställdhet i hemmet såväl som i arbetslivet är att ansvaret för hemarbetet delas mellan kvinnor och män, vuxna och barn. Lika kunskaper om hemarbete ökar förmågan att delta som fullvärdiga medarbetare i hemmet. Eleverna bör skaffa sig kunskaper om vilka arbetsuppgifterna är och i praktiskt arbete utföra dem. Flickor och pojkar skall arbeta tillsammans på lika villkor (Ibid. s.89).

Detta påvisar, liksom i Lgr 69, att jämställdhet har en stor roll i undervisningen. En annan nyhet i Lgr 80 var att begreppet resurs belystes och mer miljömedvetenhet och resursmedvetenhet skulle förekomma och synas inom undervisningen.

När man ser till timplanen för hemkunskap i Lgr 80 så har den ändrats något jämfört med Lgr 69. I Lgr 80 skall det inom mellanstadiet förekomma en stadiesveckotimme, medan det inom högstadiet skall förekomma fyra stadiesveckotimmor och ”rektor beslutar om stadiesveckotimmornas fördelning på årskurser inom stadiet” (Ibid. s.157). Detta vill säga att det under tiden som Lgr 80 gällde var upp till varje rektor att bestämma vilken årskurs hemkunskap skulle undervisas i.

I mitten av 1990-talet kom den läroplan som än idag är den gällande, Lpo 94. Denne efterträdde Lgr 80 och detta medförde bland annat ett namnbyte för ämnet till hem- och konsumentkunskap. I kursplanen till Lpo 94 står det att:

Utbildningen i hem- och konsumentkunskap ger kunskaper för livet i hem och familj samt förståelse för det värde dessa kunskaper har för människa, samhälle och natur. Utbildningen ger erfarenheter av social gemenskap, mat och måltider, boende och konsumentekonomi samt ger möjligheter att uppleva sammanhang och arbetsglädje. Syftet är att ge erfarenheter och förståelse för de dagliga handlingarnas och vanornas betydelse för ekonomi, miljö, hälsa och välbefinnande (Skolverket, 2008, s.18).

De huvudmoment som utgjorde undervisningen i Lgr 80, har i Lpo 94 bytts ut, eller vidareutvecklats så att andra beteckningar används. I kursplanen som är kopplad till Lpo 94 förekommer kunskapsområden och perspektiv som skall utgöra och forma undervisningen. Kunskapsområdena *social gemenskap, mat och måltider, boende och konsumentekonomi* kan behandlas tillsammans eller var för sig i undervisningen, medan perspektiven *hälsa, jämställdhet, kultur* och *resurshushållning* ständigt skall finnas närvarande.

I kursplanen finns de mål som eleverna skall ha uppnått, och gällande hem- och konsumentkunskap så skall eleverna i slutet av det nionde skolåret ”kunna samarbeta med andra oavsett skillnader i fråga om exempelvis kön och etnicitet samt ha insikter i frågor som rör kulturell variation och hushållsarbets koppling till jämställdhet” (Skolverket, 2008, s.20-21). Detta visar att större vikt läggs på jämställdhet i den nuvarande kursplanen, i jämförelse med de tidigare.

Hem- och konsumentkunskap är en arena där traditionella könsmonster kan frångås om chansen tas, då alla elever oavsett kön skall ses utifrån samma villkor och förutsättningar och där stor vikt läggs på arbete med att skapa jämställdhet. Timplanen för Lpo 94 påvisar dock tveksamhet till detta då hem- och konsumentkunskap är det ämne som har minst antal lärotimmar av grundskolans alla ämnen. Timplanen säger att 118 timmar är den sammanlagda undervisningstiden för ämnet. Denna tid skall förläggas så att eleverna i slutet av årskurs 5 skall ha fått viss undervisning i ämnet, och resterande timmar läggs till årskurserna 6,7,8 eller 9.

Begreppsförklaring

Genus

Begreppet genus började användas på 1980-talet, och har sitt ursprung i det engelska begreppet gender. Genus blev på sätt och vis en ersättare för det tidigare använda begreppet könsroll (Hirdman, 2001). Connell (2003) anger att genus (gender) oftast används för att påvisa de kulturella skillnaderna mellan kvinnor och män, inte de biologiska. Om man talar om de biologiska skillnaderna män och kvinnor emellan använder man oftast uttrycket kön. Gannerud (2001) hänvisar till att man inom samhällsvetenskapen använder genus ”när man vill beskriva en rad socialt, kulturellt och historiska förankrade föreställningar och normer som har med människors kön att göra” (s.11). Denna beskrivning kommer även att ligga till grund för hur genus skall förstås i denna uppsats det vill säga att genus är det socialt konstruerade könet.

Den sociala konstruktionen, positionen och genusordningen

Som människa intar man olika positioner som har skapats inom samhället och som man förväntas förhålla sig till. Som kvinna förväntas man hålla sig till den kvinnliga positionen, medan man som man förväntas agera och bete sig manligt. Manligt och kvinnligt är sedan länge sedda som dikotomier till varandra, vilket innebär att de är varandras motsatser. Chancer & Watkins (2006) anger flera olika dikotomier som kopplas till manligt respektive kvinnligt, dels hur man är som människa men även arbetsrelaterat. Exempel på detta är att män ses som aktiva, publika och affärsinriktade medan kvinnor ses som passiva, privata och familjeinriktade. Medan män ses inom arbetsområden som affärsverksamhet, politik, advokat och läkare/tandläkare ser man kvinnor som grundskollärare, vårdnadstagare, sköterska och assistent. Männerna intar de mer prestigefyllda och överordnade positionerna inom arbetslivet. Chancer & Watkins anger dock att detta är under förändring, men att det skiljer sig inom olika samhällen. Något som dock tas upp är att även om män arbetar inom kvinnorelaterade arenor så har de oftast en högre lön och en mer prestigefylld position trots att männen är inom, vad som kan anses vara, fel position och arena, detta anger männens överordnade position i samhällen. Om man ser till läraryrket, som kan ses som en kvinnlig arena anger Chancer & Watkins att

The teaching profession has tended to be quite male-dominated at its upper levels. Thus tenured university professors – arguably the highest paid group of teachers – remain, here (US) and abroad, a group that is disproportionately comprised of men. On the other hand, women tend to be concentrated in elementary school teaching (as stems from traditional associations between women and domesticity) (s. 21).

Detta talar för männens högre och starkare sociala position i samhället, att män har fler valmöjligheter, inom arbetsmarknaden jämfört med kvinnor. Med detta hänvisar författarna till att det i samhället alltid har funnits, och ännu finns, en genusordning som säger att mannen är den överordnade medan kvinnan är den underordnade. Denna genusordning skapas och återskapas ständigt som en följd

---

av det sociala omkring oss. Detta innebär att det finns en social konstruktion som säger hur vi som män och kvinnor skall bete oss och agera. Då denna konstruktion och ordning ständigt skapas och återskapas har den under olika tider sett olika ut. Connell (2003) menar att ”människor konstruerar sig själva som maskulina eller feminina. Vi intar en plats i genusordningen – eller förhåller oss till den plats vi blivit tilldelade – genom vårt sätt att uppträda i det dagliga livet” (s.15). Det finns de som menar att man föds som oskrivna blad med ett kön, och att man sedan blir kvinna eller man utifrån de sociala konstruktioner och/eller den genusordning som tillämpas eller serveras (Ibid.).

Då ordningen och positionerna som människor intar ständigt är i förändring, då de skapas och återskapas finns hela tiden något nytt med samtidigt som att det gamla skall behållas eller förbättras. Förändringar är något som tar tid, men man kan börja se att det i dagens samhälle sker förändringar som visar på positiva effekter för kvinnor, då deras tidigare underordnade position har getts något bättre och mer jämställda villkor. Utifrån detta kan man se att det inte är helt jämlikt utan att endast några steg i rätt riktning har tagits. Det är mer acceptabelt i dagens samhälle att en man visar feminina sidor, eller att en kvinna uttrycker sig maskulint och detta påvisar att de genusordningar som tidigare var satta är under förändring. Kvinnors roll vid spisen börjar tyna bort, likaså att det endast är män som är kapabla till att vara chef. De nya generationerna växer upp i ett samhälle där förändringsarbetet med de tidigare över- och underordnade positionerna, inom genus, ses mer som en jämlik självklarhet där alla skall ges samma chans, oavsett om personen är en feminin man, maskulin man, feminin kvinna eller maskulin kvinna. Ganerud (2001) väljer att beskriva detta med

att våra uppfattningar om kön och genus skapas och återskapas ständigt genom vad människor säger och gör, och vad vi tänker om oss själva och andra. Det finns därför alltid möjlighet till förändring av genusföreställningar och könsmönster, men samtidigt finns i varje tid och sammanhang vissa givna materiella och ideologiska ramar (s.12).

Jämställdhet

Enligt Statistiska centralbyrån så använder vi i Sverige ordet jämställdhet endast för att åskådliggöra förhållandet mellan kvinnor och män. För att få en större bredd i begreppet hänvisar de till att använda ordet jämlikhet vilket har beskrivningen att

Det avser rättvisa förhållanden mellan alla individer och grupper i samhället och utgår ifrån att alla människor har lika värde oavsett kön, ras, religion, social tillhörighet m.m. Jämställdhet är en av de viktigaste jämlikhetsfrågorna (Statistiska Centralbyrån).

I denna uppsats kommer ordet jämställdhet att användas då syftet är att se om det förekommer skillnader mellan bemötandet av pojkar och flickor från lärarens sida, och med lärarens upplevelser och tankar som utgångspunkt.

Tidigare Forskning

Att genuszappa på säker eller minerad mark

Monica Petersson (2007) har i sin avhandling *Att genuszappa på säker eller minerad mark*, tagit fasta på hur genusordningar skapas och återskapas inom hem- och konsumentkunskap. Detta utifrån att ämnets kontext har stark koppling till den traditionellt kvinnliga arenan, samtidigt som det finns skrivet att ämnet skall sträva mot jämställdhet mellan könen. Petersson bygger sin avhandling på observationer och hon benämner dessa som medföljande observationer. Detta då hon följt och iakttagit eleverna i deras vardagliga undervisning, samtidigt som hon försökt hålla en passivitet till dem. Petersson framhåller frågan om det förekommer någon outtalad ordning gällande hur flickor och pojkar förväntas bete sig och agera inom undervisningen för hem- och konsumentkunskap.

Utifrån de resultat som Petersson får av sina intervjuer så gör hon tolkningen att ”flickor och pojkar i egenskap av att vara ”flicka” och ”pojke” intar vissa positioner och har olika föreställningar eller förväntningar på sig” (s.114). De föreställningar och förväntningar som Petersson talar om är alltså de som eleverna själva har på ”flickor” respektive ”pojkar”, vilket då talar för att det inom hem- och konsumentkunskapen finns en outtalad genusordning när man ser undervisningen utifrån elevernas perspektiv. När det kommer till hur lärare och skola förväntar sig att flickor och pojkar skall agera så menar Peterson att skolan och läraren skapar regler som bidrar till de förväntningar som finns på respektive kön.

Enligt Peterson går inte pojkar och flickor in med samma förutsättningar i hem- och konsumentkunskapssalen. Resultat visar att det inom ämnet förekommer olika genusordningar, som kan analyseras som över- eller underordning. Petersson väljer själv ”beteckningarna *säker* eller *minerad* mark för att symbolisera flickors och pojkars olika villkor i undervisningen av hem- och konsumentkunskap” (s.172). Dessa beteckningar gör det lättare att förstå de genusordningar som förekommer. Flickor hamnar mer inom de säkra markerna i undervisningen samtidigt som att de, på ett mer accepterat sätt, kan flyta mellan markerna. Pojkarna däremot, hamnar lättare inom den minerade marken och har svårare att röra sig mellan de två områdena, vilket Petersson menar beror på den traditionellt kvinnliga kontexten som ämnet utgörs av.

Ingrid Karlsson (2003) skriver i sin avhandling *Könsgestaltningar i skolan* att barn/unga ”både pojkar och flickor kan göra många olika gestaltningar i olika situationer” men att ”förändringarna eller möjligheterna i första hand öppnar sig för flickorna” (s. 158). Jag tycker mig kunna koppla ihop det Peterson anger som säker eller minerad mark med det Karlsson skriver att pojkar och flickor kan skapa olika gestaltningar i olika situationer och att flickor främst får möjligheter. Detta kanske är bidragande till att flickor lättare än pojkar kan sväva mellan den säkra och minerade mark som Petersson diskuterar. Fanny Ambjörnsson (2004) anger att man inom vissa sammanhang, så som i blandade könsgrupper, håller sig ganska strikt till förväntat genusbeteende medan man i andra sammanhang, enade könsgrupper, släpper på de förväntade genusbeteendena. Detta skulle kunna kopplas till att pojkar inom hem- och konsumentkunskapen befinner sig på minerad mark, då området dels är kvinnligt kodat och dels då undervisning sker i könsblandade grupper.

The participation of boys and girls in home economics

Grace Grima och Anne B. Smith (1993) har i en studie på Nya Zeeland undersökt hur pojkars och flickors deltagande i hem- och konsumentkunskap ser ut. Syftet med studien var att se om lärares interaktion med eleverna ser olika ut beroende på elevernas kön. Studien utgjordes av observationer och intervjuer både med lärare och elever. Observationerna ämnade se kommunikationen och agerandet mellan lärarna och eleverna. Lärarintervjuerna syftade till att få en förståelse för lärarnas förväntningar på eleverna samt hur de ansåg att eleverna deltog och presterade, utifrån elevernas könstillhörighet. Via elevintervjuerna ville man studera hur eleverna, både pojkar och flickor, upplevde lärarnas deltagande, prestation och bemötande. Man ville också undersöka om hem- och konsumentkunskap ansågs som ett glädjämne för eleverna, och då specifikt med tanke på deras kön. Sammanlagt så ingick två lärare, båda kvinnliga, och 65 elever, 34 pojkar och 31 flickor, i undersökningen.

Resultatet av observationsstudien visar på att pojkar svarade på lärarens frågor i större utsträckning än flickorna när frågorna riktar sig till hela elevgruppen. När läraren riktade frågor till individuella elever så var majoriteten av eleverna som fick dessa frågor pojkar. Pojkarna var även de elever som fick mest hjälp av läraren. Sammantaget visar studien att pojkarna mottog 76 procent av hjälpen medan flickorna endast mottog 24 procent. Grima & Smith har valt att dela upp hjälpen i två kategorier, verbal och fysisk. Inom båda kategorierna riktades mest hjälp åt pojkarna. Observationen påvisar att läraren utfärdar olika mycket verbal och fysisk hjälp till eleverna. Vid intervjuer med lärarna frågades om pojkar och flickor upptog lärarens tid till samma utsträckning. Svaren var samstämmiga att pojkarna upptog mer tid än flickorna. Detta var dock inget som eleverna reflekterade över då majoriteten av dem ansåg att läraren gav lika mycket tid till alla elever, oavsett kön.

Vidare resultat visar att lärarna använder sig utav beröm och tillsägelser i skilda utsträckningar. Överlag så gavs beröm till individuella elever där pojkar och flickor mottog beröm till lika stor utsträckning. Beröm till helgrupp gavs mer sällan vilket även gällde tillsägelser. Vanligast var att tillsägelser riktades till individuella elever och då speciellt pojkar. Vid intervju med lärarna frågades om de använde tillsägelser till pojkar och flickor i samma utsträckning. Lärare A angav att hennes tillsägelser fördelades jämt mellan pojkar och flickor medan Lärare B sa att hon oftare riktade tillsägelsena mot pojkar. De flesta tillsägelser handlade om att eleverna uppförde sig dåligt. Med detta drar Grima & Smith slutsatsen att pojkar oftare än flickor missköter sig inom hem- och konsumentkunskapen. Vidare resultat visar också att pojkar oftare, 78 %, fick göra om uppgifter under lektionen. I intervjun med lärarna säger de sig dock ställa samma krav på pojkar och flickor.

Grima & Smith drar slutsatsen att "it was apparent that both teachers were trying to break down the barriers between the students. However, it was also apparent that the boys still allowed to participate more than girls" (s. 266).

Nationella utvärderingen av grundskolan 2003

NU 03, nationella utvärderingen av grundskolan 2003, har tagit fasta på hur det ser ut i grundskolan. Till huvudrapporten finns det ämnesspecifika rapporter som talar om hur det inom varje ämne ser ut. Ämnesrapporten för hem- och konsumentkunskap innehåller en del som utgörs av hur lärarna ser på undervisningen utifrån ämnets fyra perspektiv. Då ett av perspektiven är jämställdhet infinner sig stor relevans till att delge de resultat som framkom, då detta kan ses som tidigare forskning inom ämnet.

I enkäten som riktade sig mot lärarna fanns en fråga där de bads ange fem ord som de anser symbolisera jämställdhet inom deras undervisning. Utifrån svaren, kunde fyra kategorier skapas, vilket påvisar att uppfattningar om jämställdhet inom undervisningen skiljer sig mellan lärare. Sammantaget framkom i NU 03 att:

Det lärarna svarar att jämställdhet innebär i deras undervisning kan sammantaget sägas överensstämma med läroplanens mål, dvs. utbildningen ska vara likvärdig för både flickor och pojkar, den ska motverka traditionella könsmönster och alla elever oavsett kön ... ska behandlas lika. Kursplanens mål lyfts fram i det att lärarna betonar vikten av att pojkar och flickor ska ha lika erfarenheter om verksamheter i hushållet för att klara av ett framtida jämställt familjeliv (Skolverket, 2005, s.78).

75 procent av de tillfrågade lärarna uppger att de finner att eleverna, oavsett kön, har samma intresse för ämnet hem- och konsumentkunskap. Dock anger en skara lärare att flickor visar ett större intresse, vilket även kan styrkas av att de i genomsnitt har högre betyg än pojkarna. Detta stödjer även SOU 2009:64 som säger att ”den genomsnittliga betygskillnaden till flickors fördel är störst i [...] hem- och konsumentkunskap” (s.122).

När det kommer till de tillfrågade eleverna i undersökningen svarar en stor andel (80 procent) att de inom ämnet lärt sig att fördela arbetet jämställt och rättvist mellan pojkarna och flickorna. Lika stor andel säger uppleva att läraren inte gör skillnad på pojkar och flickor. Den nyligen utkomna SOU 2009:64 anger att 82 procent av eleverna i årskurserna 7 till 9 anser att lärarna generellt behandlar pojkar och flickor lika. Denna siffra ligger något lägre för årskurserna 4 – 6 samt för gymnasiet.

Könsmönster i klassrumsinteraktion

Elisabet Öhrn (1990) undersöker i sin avhandling *Könsmönster i klassrumsinteraktion* hur lärar-elev kontakter ser ut på svenska högstadieskolor. Avhandlingens övergripande syfte är att studera de könsmönster som förekommer i klassrumsinteraktioner mellan lärare och elever, detta med bakgrund av att tidigare internationell forskning antytt att det råder pojkdominans. Avhandlingen utgörs av två studier. Observationsstudien kan ses som en egen studie, medan intervjustudien bygger på observationsstudien.

Resultatet av observationsstudien visar att pojkar, oavsett undervisningsämne, har vilja till att ta talutrymme. Flickornas vilja till talan är däremot beroende av vilket ämne som undervisas. Enligt Öhrn så sker kontakten elever och lärare emellan antingen offentligt eller privat. Med offentlig menar Öhrn den kontakt som tas och uttrycks inför hela klassen, medan hon med privat menar den kontakt som sker mellan två parter. Resultatet säger att de privata kontakterna utgörs till lika stor utsträckning av pojkar och flickor, men att de privata kontakterna sker i liten utsträckning. I de offentliga kontakterna har pojkarna ett övertag och påvisar dominans. Öhrn menar att de offentliga kontakterna är ett sätt att påvisa, etablera och/eller stärka maktförhållanden, vilket kan tala för att pojkarna dominerar.

Observationsstudien visar även på att pojkar får ta del av tillrättavisningar oftare än flickor. Flickorna slipper oftare undan tillrättavisningar, men samtidigt är flickorna som vid tillrättavisningar oftare säger emot, vilket Öhrn menar bidrar till att de lättare undkommer tillrättavisningar. I intervjustudien anger både tillfrågade lärare och elever att flickors beteenden oftare möts mer överseende då de mer sällan än pojkar får mottaga tillrättavisningar. De anger också att tillsägelser för mindre ordningsbrott blir mildrare för flickor. Öhrn vill påstå att anledningen till att tillrättavisningar sker på olika sätt gentemot pojkar och flickor kan ha att göra med att flickor visar tydligare och starkare tendenser till att vara konfliktbenägna.

Ett annat resultat visar att lärare oftare ser pojkar som enskilda individer medan flickorna ses som individer av en grupp. Detta kan förklaras, menar Öhrn, med att pojkar söker efter det egna och individuella medan flickor vill känna samhörighet och gemenskap.

Lärare och elevers interaktion i klassrummet

Charlotta Einarsson (2003) behandlar i sin avhandling *Lärare och elevers interaktion i klassrummet*, precis det som titeln säger. En del av avhandlingen handlar om hur faktorer så som kön, ålder, ämne och klasstorlek påverkar interaktionen mellan lärare och elever. Den delen grundar sig på studier gjorda med hjälp av observationer. Den andra delen tar reda på lärarnas uppfattningar om sin interaktion med eleverna, detta genom intervjuer. Intervjuerna med lärarna ställs sedan mot de observationer Einarsson gjort hos informanterna. Syftet med att använda både intervju och observation är att se om lärarnas egna uppfattningar om interaktionen i klassrummet stämmer med deras agerande.

Resultatet av studien gällande betydelsen av kön, ålder, ämne och klasstorlek som Einarsson gjort påvisar att ”skillnader och likheter mellan vilket utrymme pojkar och flickor ges och själva förser sig med är oberoende av undervisningsämnet” (s. 96). Detta säger att flickor och pojkars kommunikation med läraren inte har med undervisningsämnet att göra. Vidare i studien visar resultat att lärarna anger att skillnaden som kan förekomma mellan pojkar och flickors utrymme i klassrummet inte ses som en sten som tynger dem. Einarssons förklaring till detta är att diskussioner kring könsens olika utrymmen varit på tapeten under en längre tid vilket gjort att lärarna troligen känner att de redan arbetat med frågan och gjort det som de kunnat.

När det kommer till hur genus skapas i klassrummet talar resultaten från intervjustudien att det är eleverna själva som är skapare och upprätthållare av ”de traditionella könsmodellerna där pojkar tar mer utrymme än flickorna” (Ibid. s. 158). Lärarna säger sig inte ha något med genusskapande att göra, medan observationerna i studien säger det motsatta och visar på att det är lärarna tillsammans med eleverna som är skapare. Karlsson (2003) hävdar att

Variationer i lärarens arbetssätt som att leda klassen på ett hierarkiskt sätt eller att arbeta som handledare, olika typer av gruppindelningar och val av innehåll samt olika kombinationer av detta förefaller ha betydelse för vilka könsgestaltningar som möjliggörs i olika sammanhang (s. 159).

Med detta sagt så stödjer det resultat som Einarsson fann, att lärare och elever tillsammans är genusskapare i klassrummet, vilket Einarsson menar att tidigare forskning inte visat på. Vidare påvisar det att lärare inte har den självinsikt om sin medverkan och påverkan av könsgestaltningarna som utformas och upprätthålls i skolan.

Sammanfattning

Tidigare forskning har visat att det överlag finns en dominans inom klassrummen som ligger till pojkarnas fördel. Vissa menar att det är eleverna som skapar och upprätthåller genusordningarna som förekommer i skolan, medan andra säger att det är elever och lärare som tillsammans är skaparna. Inom hem- och konsumentkunskap så kan pojkar sägas befinna sig på minerad mark, då ämnet har kvinnlig kontext, men forskning visar att pojkar även här kan ha ett visst övertag, även om tanken är att det skall vara jämställt mellan könen. Undersökning har visat att flickor har och visar ett större intresse till hem- och konsumentkunskap. När det gäller ämnets betydelse i hur flickor och pojkar själva vågar och har viljan att ta plats så menar vissa att undervisningsämne inte har någon betydelse. Andra menar att det har betydelse för flickor, som måste känna och ha intresse för ämnet för att vilja ta plats i undervisningen. Lärare och elevers interaktion sker antingen offentligt eller privat. Pojkar dominerar den offentliga arenan, medan den privata har en jämn fördelning pojkar och flickor emellan.

Syfte och Metod

Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur ett antal hem- och konsumentkunskapslärare uppfattar sitt bemötande av elever utifrån ett genusperspektiv.

Utifrån syftet har de två nedanstående frågeställningar uppkommit:

- Hur uppfattas jämställdhet och hur speglar det undervisningen?
- Skiljer sig förväntningar, interaktion, föreställningar och bemötande gentemot eleverna beroende på deras könstillhörighet?

Metod

Här presenteras och beskrivs den metod som studien i denna uppsats vilar på samt hur urvalet av deltagare gått till och hur studien har genomförts.

Val av metod

Då syftet med undersökningen för denna uppsats är att undersöka hur lärare i hem- och konsumentkunskap uppfattar sitt bemötande av elever fann jag det mest passande att utföra en kvalitativ undersökning. Detta baseras på att lärare inom hem- och konsumentkunskap är få till antalet, samt att tiden för detta arbete är begränsat. Kvalitativa undersökningar kopplas ofta samman med småskalig forskning där man ämnar att beskriva och där orden utgör en viktig del av analysen (Denscombe, 2000).

Efter beslut om att undersökningen skulle utgå från kvalitativa normer skulle beslut fattas om vilken insamlingsmetod som skulle utföras. Att utföra intervjuer ansågs som lämpligast utifrån syftet med studien. Kvale (2009) menar att "forskningsintervjun bygger på vardagslivets samtal och är ett professionellt samtal; det är en intervju där kunskap konstrueras i interaktion mellan intervjuaren och den intervjuade" (s. 18). Vidare menar han att en intervju är ett åsiktsutbytande där de inblandade har kunskaper och intresse för ett och samma ämne.

Att en intervju kan ske på olika sätt är inget nytt. Denscombe (2000) anger att forskningsintervjuer kan genomföras på tre olika sätt; strukturerat, semistrukturerat eller ostrukturerat. Genom att se till vad det är som skall undersöka hos lärarna, deras egna uppfattningar, så anses att de måste få uttrycka sina upplevelser samtidigt som att intervjuaren har kontroll över diskussionen. Med detta som grund passar det att använda sig utav semistrukturerade intervjuer som låter den intervjuade utveckla sina tankar och idéer utifrån det ämne som intervjuaren tar upp. Svaren på de färdiga frågorna är öppna vilket möjliggör för personligt utvecklande från informanten (Denscombe, 2000). Kvale (2009) förespråkar att man använder sig utav en intervjuguide vilket han beskriver ”är ett manus som mer eller mindre strängt strukturerar intervjuens förlopp” (s. 146). Genom en intervjuguide är det lättare för intervjuare att styra och ha kontroll över de övergripande ämnena som intervjun skall beröra.

Urval

Då rektorn på en skola är den som har huvudansvar över både lärare och elever, valde jag att kontakta denne. En kommun i Norrland valdes ut, ett val som baserar sig på bekvämlighet då kommunen är inom det landskap där forskaren är bosatt. Via kommunens hemsida lokaliserades mejladresser till alla rektorer för de högstadieskolor som finns inom kommunen. Ett informationsbrev (se Bilaga 1) skickades till rektorerna där det uppgavs att intresse fanns att komma i kontakt med deras lärare i hem- och konsumentkunskap för en intervju. I brevet angavs att svar, på om deras lärare var intresserad att ställa upp på intervju, skulle meddelas inom två veckor. Då utgången av detta blev ett knappt resultat med endast tre intresserade lärare togs personlig kontakt med två lärare där vetskap redan fanns att de undervisade i hem- och konsumentkunskap. Ytterligare två lärare har sedan kontaktat själv tagit kontakt via så kallad snöbollseffekt då de via en annan lärare fått vetskap om att lärare söks för intervju. Tyvärr blev det ett bortfall av två lärare, något som forskaren inte kunde styra över. Sammantaget grundar sig intervjustudien på fem lärares uppfattningar.

Lärarna i studien som denna uppsats vilar på är undervisande lärare i ämnet hem- och konsumentkunskap. Lärarna är verksamma vid olika skolor, och dessa skolor går att finna inom två kommuner i mellersta Norrland. Vardera lärare har tilldelats ett nummer vilket medför att deltagarna kommer att benämnas som L1 till och med L5, detta för att identifikation ej skall vara möjlig.

Genomförande och etiska överväganden

Inom ramarna för denna studie har de fyra huvudkrav om forskningsetiska principerna inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning följts. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet). Via informationsbrevet fick deltagarna övergripande

---

information om studiens syfte. Denna information upprepades och klargjordes även i början av intervjun vilket kan kopplas till och följer informationskravet. Alla informanter deltog av egen vilja, och informerades om att de hade rätt att avbryta intervjun när som helst eller avböja att svara på frågor om så villes, detta utifrån samtyckeskravet. Informanterna delgavs att de inte skulle kunna spåras, varken som individuell lärare eller som lärare på en specifik skola, även att fingerade namn eller inga namn alls skulle nämnas, detta utifrån konfidentialitetskravet. Den insamlade informationen syftar till att endast användas i denna studie. Informationen kommer efter användandet att makuleras och slängas vilket informanterna får ta del av enligt nyttjandekravet. Dessa fyra huvudkrav delgavs informanterna vid intervjustart.

Fyra av de totalt fem intervjuerna som denna studie baserar sig på har skett via personintervjuer där intervjuaren och informanten har träffats personligen. Platsen för detta har varit på den skola där läraren jobbar, och mer specifikt; i den sal där undervisningen i hem- och konsumentkunskap sker. Valet av plats motiveras av att informanten skall känna sig bekväm då det är dennes upplevelser och uppfattningar som skall framföras. I informationsbrevet angavs att en tid på 60 minuter behövde undansättas för intervjun. Den uppfattningen om tidsåtgång var lite väl hög, då samtliga intervjuer varade mellan 20 och 25 minuter. Samtliga intervjuer följde den skrivna intervjuguiden (se Bilaga 2) och samtliga intervjuer spelades in för att underlätta en senare analys. Transkriberingen av intervjuerna, från ljud till text, har gjorts så ordagrant som möjligt för att på så sätt bevara det ursprungliga och individuella hos varje informant. Den femte av intervjuerna skedde, i olikhet med de andra fyra, via telefon och utgjorde därför en telefonintervju. Detta skedde när det ej var möjligt att genomföra den öga mot öga. Likt de andra följdes intervjuguiden och intervjun spelades in.

Resultatet av intervjuerna kommer att presenteras utifrån de teman intervjuguiden baserades på, vilka var sex till antalet. Intervjuerna kommer inte att presenteras enskilt i sin helhet utan sammanfattade citat är uttagna som påvisar och styrker de uppfattningar som deltagarna har. Citaten har skrivit från talspråk till skriftspråk för att läsningen skall underlättas och en större förståelse infinnas.

Resultat

I detta avsnitt följer resultat av de intervjuer som denna studie baserar sig på. Då studien har som syfte att undersöka hem- och konsumentkunskaps lärares uppfattningar kan ansatsen ses utifrån andra ordningens perspektiv, vilket innebär att man vill komma åt hur enskilda personer eller personer i utvalda grupper uppfattar och/eller upplever ett fenomen. Det finns inom detta, andra ordningens perspektiv, inget som ses som rätt eller fel utan det är hur någon eller några uppfattar något som är det väsentliga. Intervjuerna har analyserats separat, och sedan sammanförts för att likheter och skillnader i deltagarnas uppfattningar skall framhävas och utgöra grunden i denna resultatdel.

Intervjuerna

Deltagarna

L1: Kvinna, verksam i 25 år, utbildad lärare i hem- och konsumentkunskap.
L2: Kvinna, verksam i 5 år, utbildad lärare i hem- och konsumentkunskap.
L3: Kvinna, verksam i 17 år, utbildad lärare i hem- och konsumentkunskap.
L4: Kvinna, verksam i 20 år, utbildad lärare i hem- och konsumentkunskap.
L5: Kvinna, verksam i 15 år, utbildad, saknar både pedagogisk och specifik ämnesutbildning.

Samtliga deltagare befinner sig inom åldersspannet 40 – 60 år.

Jämställdhet

Samtliga lärare fick svara på frågan *Vad är jämställdhet för dig* och svaren påvisar att samtliga har en likvärdig grundsyn. Lärarnas uppfattningar om vad jämställdhet är presenteras nedan. Sammanfattningsvis går ett mönster att utläsa som säger att de poängterar att jämställdhet innebär att alla skall ges samma möjligheter utifrån likvärdiga villkor och att alla har ett lika värde.

”Det är att man behandlar alla lika. Att alla ska ha samma möjligheter” (L1).

”Jämställdhet är att dela lika tillsammans” (L2).

”Det har med lika rättvisa att göra, alltså lika för pojkar, flickor, kvinnor, män [...] ja man ska inte särskilja någon annan utan alla har lika värde [...] ingen skillnad egentligen utan alla är vi människor” (L3).

”Att man känner för att man gör saker på samma villkor, man tar sig an alla uppgifter [...] ingen uppgift är eller tilldelas någon annan speciellt, utan man går in för uppgiften, alla gör” (L4).

”Att alla skall kunna göra i princip samma saker var sig man är man eller kvinna eller tjej eller kille” (L5).

Till följdfrågan *hur speglas det [synen på jämställdhet] i din undervisning* gavs varierande svar. Två av lärarna uppger att elevernas gruppkonstellationer är ett viktigt inslag i hur jämställdhet speglas i undervisningen. Det framkommer att gruppkonstellationen är slumpmässigt vald eller vald utifrån en bakomvarande tanke. ”Jag ser som inga jämställdhetsproblem egentligen i undervisningen. Man lottar alltid grupper, alla gör alla saker” (L4). ”När jag delar in grupperna så sätter jag flickor med pojkar, till att börja med gör jag så men sen kan jag ju tycka att jämställdhet är flickor för sig och pojkar för sig” (L3). En annan av informanterna nämner också gruppkonstellationer i sammanhanget, men inte som en lika stark faktor. Hon menar att hon endast bestämmer gruppernas konstellationer om det förekommer att någon märkbart alltid blir utanför, men samtidigt framhäver hon att hon skulle föredra om eleverna blandade sig mer.

Två av lärarna kommer in på att jämställdhet i deras undervisning speglas av att de vill ge alla lika möjligheter. Detta medför att de elever som påvisar osäkerhet och vilsenhet i den situation som de hamnar i inom hem- och konsumentkunskapen ges lite extra stöd. En av dem beskriver det på följande sätt:

Ja det är lite grann det där att man får koncentrera sig lite grann på de här som man ser att de känner sig inte riktigt hemma, men det kan vara både killar och tjejer [...] de är inte bekväma i situationen, man försöker pusha dem lite grann så att de kommer, ja känner att de är med i matchen (L1).

Ett annat perspektiv på hur jämställdhet ser ut i undervisningen är att man lär tillsammans i samspel och att det är i diskussion, lärare - elev och elev - elev, som man kommer åt och kan arbeta med jämställdhet.

Förväntningar

Till frågan *vilka förväntningar har du på eleverna när de kommer till dig* gavs även här varierande svar men vissa mönster och gemensamma uppfattningar går att urskilja. Förväntningar på att eleverna har en vilja att lära nytt; ”att de har inställningen att de liksom är villiga att lära, och villiga att samarbeta det är viktigt” (L4) är något som framkommer hos flera av informanterna. Även att eleverna förväntas ha ett trevligt bemötande både mot lärare och andra elever i den situation de hamnar i är något som omnämns. Eleverna förväntas även att känna sig nöjd med sitt arbete efter lektionen, att de har förståelse varför de gjort som de gjort, att ny lärdom infunnit sig. Gemensamt för alla deltagare är att de inte har specifika förväntningar på att eleverna måste ha kunskap om ämnet i sig. L1 uttrycker att ”mina förväntningar är inte så högt ställda utan jag utgår från att de inte vet så himla mycket.”

Som följdfråga frågades om *förväntningarna skiljer sig beroende på om eleverna är pojkar eller flickor*. Här angavs en tydlig gemensam uppfattning från samtliga lärare att så inte var fallet. En av lärarna anger att hon tycker att skilda förväntningar på pojkar respektive flickor har jämnat ut sig med åren. Ytterligare två lärare anger att deras förväntningar ändrats allt eftersom att åren gått och erfarenheterna har utvecklats; ”ibland så där att man tycker att tjejer bör kunna mer än killar men det har jag ju lärt mig att det inte är så därför har jag inte det [förutfattade meningar] längre” (L5).

Flera av lärarna hänvisar till att elever kommer från väldigt skilda familjeförhållanden och kulturer, vilket talar för att vara en mer förekommande anledning till att förväntningarna på eleverna kan skilja sig, alltså inte beroende på elevens könstillhörighet. L4 menar att

Ibland kan man ha olika förväntningar på olika personer, jag tycker inte att det har att göra med om de är tjej eller kille, utan i vilket skick de är i. Är det någon som har kommit hit som man vet har haft det, man vet att de har haft det tufft så kanske man har lite lägre förväntningar på dem just för att man är glad att de har kommit till skolan.

En annan återkommande uppfattning och reflektion som berör att förväntningarna inte skiljer sig beroende på om eleverna är pojkar eller flickor är att det kanske skulle vara annorlunda om en observation alternativt videoupptagning skulle genomföras. L3 uttrycker att hon ”försöker att inte ha det [olika förväntningar] men det kanske jag har för jag försöker ju att behandla dem som människor men om jag skulle rigga upp en kamera i klassrummet så skulle jag kanske ha olika, det är möjligt.” Även en av de andra deltagarna är inne på samma spår, vilket visar på att självinsikt och reflektion över egna uppfattningarna och det egna handlandet.

Interaktion

Deltagarna bads *beskriva hur deras interaktion med eleverna ser ut i undervisningen samt om interaktionen skiljde sig beroende på om eleven var pojke eller flicka*. Här framkom varierande beskrivningar, både likheter och olikheter var framträdande i deltagarnas uppfattningar. För att tydliggöra vad begreppet interaktion innebar gavs förslag på underkategorier (talutrymme, tillsägelser, beröm, hjälp etc.) som deltagarna kunde beröra eller använda som hjälp alternativt utgångspunkt i beskrivandet. Gemensamt för samtliga informanter är att de hänvisar till att de i början av varje lektion själva använder talutrymmet då det i ämnet krävs en tydlig genomgång vid lektionsstart. L3 kommenterar sitt talutrymme, utöver lektionens introduktion, med att säga ”sen är jag ju lärare så visst pratar jag men jag vill ju ha en dialog med eleverna, jag vill ju också att de ska vara med annars är det ju inget roligt jobb.” En lärare hänvisar dock till att eleverna måste ges talutrymme då mycket av undervisningen går ut på att man diskuterar och samarbetar. L2 har ”förhoppning om att talutrymme ges och tas

---

till lika stor utsträckning” samtidigt menar L3 att eleverna ges allt för mycket ”talutrymme så att det blir fritidsgård utav det hela.”

Några lärare tar upp vikten av att agera jämlikt i interaktionen med eleverna, och då specifikt i utdelningen av talutrymme. De menar att det är viktigt att se alla och låta alla komma till tals. Att eleverna måste räcka upp handen och bli tilldelad ordet är en viktig markering anges det. Även att beta av eleverna efter ett systematiskt urval anges vara ett exempel, eller att hela tiden se till att frågorna besvaras av varannan flicka varannan pojke.

I frågan om lärarnas uppfattningar om beröm och tillsägelser så är det endast en deltagare som diskuterar och beskriver sina uppfattningar om beröm och lägger stor vikt vid detta. Å andra sidan så är det fyra av deltagarna som tar upp och diskuterar kring sina uppfattningar om tillsägelser. Sammantaget så finns inga uppfattningar om att tillsägelser skiljer sig åt, varken till antal eller sätt, beroende på elevens kön. ”Så fort någonting händer, oavsett vem det är, så är det ju samma behandling för alla” (L1).

Två av informanterna har motsatta uppfattningar om flickor och pojkars behov av hjälp. Den ena uttrycker att hon uppfattar det som att pojkar gärna frågar innan de har läst instruktionerna noggrant ”killar kan vara mer att de frågar lite grann i onödan” (L4). Den andra menar att hon upplever att pojkarna har svårare att ställa frågor eller be om hjälp. En annan av deltagarna beskriver själv att hon sig själv att vara mer hos pojkarna än hos flickorna ”jag inbillar mig att de behöver mer hjälp men det kanske de inte alls behöver men jag måste ge dem mer tid” (L3).

Sammanfattningsvis säger sig majoriteten av informanterna ha uppfattningen att interaktionen, i det stora hela, inte skiljer sig beroende på om eleven är pojke eller flicka. En lärare motsäger dock detta och menar att det inom vissa årskurser skiljer sig markant i hennes interaktion med eleverna, beroende på om det är pojkar eller flickor. ”I åttan är pojkarna mer bullriga, mer fysiska och då blir ju det att jag pratar mera med dem, att vi har mer en dialog än med flickorna” (L3).

Föreställningar

Frågan som ställdes till deltagarna för att få reda på deras uppfattningar om olika föreställningar som de har om eller ser hos elever var om de kunde *beskriva de elever som utmärker sig mest och minst i undervisningen*. Som följdfråga ställdes om de såg *några tendenser att de elever som utmärker sig mest respektive minst är till majoritet pojkar eller flickor*. Här har samtliga tillfrågade likartade uppfattningar om vad som karakteriserar elever som utmärker sig och/eller inte utmärker sig. Deltagarna kommenterar själva att det finns olika kategorier eller sätt att utmärka sig på. Medan de som utmärker sig minst endast beskrivs utifrån ett sätt.

Utifrån beskrivningarna och lärarnas uppfattningar går det att skåda två skilda sätt att utmärka sig på. Det ena genom att vara duktig, imponera, ta ansvar och påvisa kunskap och nyfikenhet, att utmärka sig på ett positivt sätt. Det andra genom att vara högljudd, pratsam, stökig, inte så aktiv och/eller påkallar uppmärksamhet vilket kan ses som ett negativt utmärkande.

De elever som utmärker sig minst, som nästan försvinner följer en likvärdig uppfattning hos samtliga lärare. Dessa är elever som gärna flyter in i gruppen och nästan gömmer sig bakom den eller de som han/hon arbetar tillsammans med. Dessa elever kan antingen sitta inne med stora kunskaper eller så är det just kunskaperna som saknas. Viljan att fråga läraren om hjälp och därigenom erkänna sina uteblivna kunskaper är inte ett alternativ hos många elever. Samtliga informanter har lättare att beskriva dessa och de påtalar även detta samtidigt som att samtliga säger att denna grupp av elever är den svåraste att komma åt.

Lärarna uppfattar det som att det är pojkarna som i majoritet utmärker sig mest, och då främst på det mer negativa sättet, men menar samtidigt att det har blivit jämnare med åren mellan pojkar och flickor. Samtidigt säger uppfattningarna hos informanterna att flickorna är i majoritet av de elever som utmärker sig minst, men att pojkarna knappar in där.

Litegrann känns det som att det var större skillnad förr att det var kanske pojkarna som utmärktes mer på det där sättet som hörde och syntes mer förut. Nu kan jag tycka att det är mer jämt (L4).

Jag kan ju inte generalisera så, men jag tycker ändå att det är fortfarande mer pojkar bland de som utmärker sig mest men sen kan jag tycka att även pojkarna kommer i den grupp som utmärker sig minst, tidigare har det varit flickorna mer (L3).

Jag har nog båda delarna, jag har åt båda håll tycker jag att jag har många killar som är tysta men jag har många tjejer också som kan vara tysta. Samtidigt har jag väldigt många som är pratsamma av båda delarna så ingen större skillnad egentligen (L5).

En av lärarna tar upp att det finns vissa grupper som utmärker sig på ett sätt som de inte rår över. Dessa är de som har någon form av allergi/intolerans, eller diabetes vilket man i undervisningen måste visa stor hänsyn till utan att eleverna känner sig utpekade. Hon anger att dessa ”är en växande grupp som jag tycker är viktig” (L1).

Bemötande

Samtliga informanter fick frågan om *de anser att de bemöter sina elever lika eller olika*. Fyra av dessa svarade enhetligt att de bemöter sina elever lika, att det är deras mål, ambition och förhoppning att bemöta alla lika. Den femte läraren svarade helt tvärt emot, ”jag bemöter alla olika då jag ser alla som enskilda individer” (L2). Lärarna ombads även ge exempel på hur bemötande

---

var lika alternativt olika gentemot eleverna vilket påvisar att samtliga som säger sig bemöta alla lika ändå har insikten att detta inte är fallet.

Jag försöker att bemöta dem lika fast ibland så är jag medveten om att jag inte gör det [...] jag är väldigt noga med att inte vara orättvis, jag försöker att verkligen att inte vara orättvis utan får den ena så får den andra och jag försöker också att hjälpa alla lika mycket (L5).

Jag försöker naturligtvis bemöta dem lika, sen beror det alltid på vad man får för, vilket bemötande man får tillbaka eller hur personen är så det är klart att det blir lite samma sak att det beror på vilken person det är som kommer in här, vet man om att det här är ju en som jag inte ska gå på om någon småsak utan nu är det positivt att han/hon är här å har jag ju ett annat bemötande (L4).

Mitt mål är att bemöta dem lika, naturligtvis men jag har ju förstått att jag bemöter dem olika utifrån vad de ser [...] det har med storleken på grupperna att göra och lokalen där ljudet kan försvinna så det har med arbetsmiljö att göra, organisationen att göra så det är ju inte mitt mål att dem olika naturligtvis (L3).

Frågan om bemötandet skiljer sig beroende på om eleverna är pojkar eller flickor fick informanterna samt om de tror att eleverna anser att de bemöter eleverna olika beroende på om eleverna är pojkar eller flickor. Samtliga har den uppfattningen att bemötandet inte skiljer sig beroende på om eleven är pojke eller flicka. En lärare hade uppfattningen att det är situationen som gör att bemötandet kan skilja, inte elevens kön. En annan menar att tjejer i större utsträckning kan söka sig till en, men inte för ämnesmässiga orsaker, utan mer för att man är vuxen och de behöver någon att ty sig till, vilket gör att bemötandet blir annorlunda.

Alla lärare har den uppfattningen att eleverna inte anser att de bemöts olika beroende på om de är pojke eller flicka, utan de uppfattar det om att eleverna anser att de bemöts olika så är det utifrån andra faktorer. Exempelvis så nämner en att elever kan ha svårt att förstå varför den ena får ett bättre betyg, medan uppfattningen finns att de gjort precis lika. Detta förklaras med att vissa utför saker i tysthet och påvisar ansvar och självständighet som endast lärar-ögon ser. En annan menar att det är bemötandet gentemot olika grupper som eleverna uppmärksammar, på så sätt att en grupp får tillaga en specifik maträtt, medan den andra gruppen inte får det. En tredje påpekar att ”jag tror att de tycker att jag bemöter dem lika annars hade de sagt till för så pass spontana är dem, så de säger ju till” (L3).

Resultatsammanfattning

Samtliga deltagare delar en samstämmig uppfattning om vad *jämställdhet* är och innebär; att alla har lika värde och att alla skall ges samma möjligheter. Hur denna uppfattning speglar deltagarnas undervisning ges varierande beskrivningar till. Deltagarna poängterar olika faktorer som ses som grunden i deras uppfattning om jämställdhetsarbete. Elevernas gruppkonstellationer, extra stöd

---

till de elever som känner sig främmande i situationen samt diskussion är de markanta faktorer som tas upp. Jämställdhetsarbetet lyser även igenom under vissa av de andra teman som berörs och beskrivs.

Deltagarna har varierande beskrivningar på vilka *förväntningar* de har på eleverna när de kommer till undervisningen. En gemensam uppfattning som de alla delar är att eleverna inte behöver ha några specifika ämneskunskaper, utan de kunskaperna fås i undervisningen. Alla deltagare delar uppfattningen om att deras förväntningar är samma oberoende av elevernas kön, dock så framkommer från vissa håll att det kanske inte är så, men förhoppningen finns.

Variationer i uppfattningar framkom om hur *interaktionen* med eleverna ser ut i undervisningen. Sammantaget för alla deltagare är att de i början av varje undervisningssituation använder talutrymmet själv för att starta upp och ge handledning. En annan gemensam uppfattning som majoriteten av deltagarna poängterade utifrån deras uppfattning var att interaktionen inte skiljer sig beroende på om eleverna är pojkar eller flickor.

Deltagarna påtalar två skilda kategorier när det kommer till de elever som utmärker sig mest, medan de elever som utmärker sig minst gör detta på ett sammantaget sätt. *Föreställningen* om elever som utmärker sig mest kan ses som ett positivt eller negativt utmärkande, där det negativa lättare kan härledas till pojkar, men en utjämning bland könen kan skönjas. Detta är något som samtliga deltagare har uppfattning om. Uppfattningen om de elever som utmärker sig minst har tidigare riktats mot flickor, men även här påtalas en utjämning bland könen.

Alla deltagare utom en har den uppfattningen att deras *bemötande* gentemot eleverna ser lika ut. Deltagaren som har motsatt uppfattning, att hon bemöter alla olika, hänvisar till att hon ser alla som enskilda individer. Det framkom inga uppfattningar att bemötandet skiljer sig beroende på elevens kön, utan andra faktorer påtalades. Inte heller fanns uppfattningen om att eleverna skulle anse att bemötandet skiljer beroende på elevens kön, utan möjligen andra faktorer.

Diskussion

Detta avsnitt utgörs av en resultatdiskussion med analytiska ansatser samt en metoddiskussion, avslutande reflektion och förslag till fortsatt forskning.

Resultatdiskussion och analys

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur ett antal hem- och konsumentkunskapslärare uppfattar sitt eget bemötande av elever utifrån ett genusperspektiv. Utifrån syftet formulerades två frågeställningar, vilka kommer att ligga till grund för denna diskussion där resultatdelen kopplas samman med de tidigare delarna.

Hur uppfattas jämställdhet och hur speglar det undervisningen?

Hem- och konsumentkunskap var vid ämnets introduktion under sent 1800-tal endast tillgängligt för flickor/kvinnor. Detta kom att ändras successivt under årens lopp, allt eftersom skolans förändring och utveckling. I dagens skola är hem- och konsumentkunskap ett obligatoriskt ämne för både pojkar och flickor där de tillsammans skall insamla och få kunskap för nutid och framtid, som enskild individ och medlem i samhället. Inom ämnet är jämställdhet ett viktigt begrepp som aktivt skall arbetas med och som skall genomsyra verksamheten.

I NU 03 framkom att de lärare som blev tillfrågade hade ett varierande sätt att se på begreppet jämställdhet och vad det innebar. Resultaten av intervjuerna i denna studie påvisar att alla fem informanter har samma uppfattning om vad jämställdhet innebär, men att de beskriver det på olika sätt. Informanternas uppfattning överensstämmer med den som statistiska centralbyrån ger, vilken är den som jag har valt som utgångspunkt i denna uppsats. Jämställdhet ”avser rättvisa förhållanden mellan alla individer och grupper i samhället och utgår ifrån att alla människor har lika värde oavsett kön, ras, religion, social tillhörighet m.m.” (Statistiska Centralbyrån). Studien i NU 03 kom fram till att det, trots varierande uppfattningar av vad begreppet jämställdhet innebär, ändå kunde kopplas till och ”överensstämma med läroplanens mål, dvs. utbildningen ska vara likvärdig för både flickor och pojkar, den ska motverka traditionella könsmonster och alla elever oavsett kön [...] ska behandlas lika” (Skolverket, 2003, s.78). Även lärarna i denna studie har en uppfattning om jämställdhet som stöds av läroplanen, vilket annars vore konstigt då läroplanen är grunden för lärares förhållningssätt. Att uttrycka och beskriva vad jämställdhet är grundar sig dels på det personliga ställningstagandet men även på närliggande omgivningens uppfattning. Då jämställdhet ofta kan ses beröra så många vitt skilda ämnen kan det vara svårt att sätta ord på och beskriva hur man uppfattar begreppet. Att lyckas möta två olika personer som definierar ett begreppet på

---

likadant sätt och med samma ord är troligen inte så stora, vilket kan sägas stödja att det inom studien getts olika beskrivningar.

Hur uppfattningen om jämställdhet speglar undervisningen gavs, som tidigare presenterats, varierande svar. Detta kan ha sin grund i att det inom kursplanen ges relativt fria ramar på hur man som enskild lärare vill och/eller väljer att arbeta med begreppet. Läroplanen anger de mål som eleverna skall uppnå, men ej vägen dit så den kan se olika. NU 03 angav att av de elever som blivit tillfrågade så var det 80 procent som ansåg sig ha lärt sig att fördela arbetet jämställt i hem- och konsumentkunskapsundervisningen. En av lärarna i denna studie anser sig inte se några jämställdhetsproblem i undervisningen, och menar att alla gör alla saker. En annan säger att hennes sätt att arbeta med jämställdhet är att eleverna får diskutera mycket. Kan det vara så att det i dagens samhälle och för den generation som nu växer upp är så självklart att saker och ting skall göras jämställt, och att det hela tiden förekommer diskussioner om detta och att det därför är en självklarhet att man hjälps åt? När man ser tillbaka i tiden är det tydligt att jämställdhetsarbete inte var påtalat innan Lgr 69 infördes. Från den läroplanen och framåt har jämställdhetsarbetet inom skolan fått en allt mer viktig och framträdande roll, vilket jämställdhet i samhället också fått. I och med den utvecklingen är det då kanske inte så konstigt att lärare poängterar olika faktorer och har olika uppfattningar om hur de arbetar med jämställdhet; ens personliga uppfattningar och åsikter avspeglas i verksamheten. För att knyta detta till vad läroplan och kursplan säger så finner jag det inte förvånande att lärare beskriver jämställdhetsarbetet olika, huvudsaken att de kan koppla ihop och motivera sitt arbete så att det stämmer överens med läroplan och kursplan. Men att vägen dit kan se olika ut måste accepteras då lärare förväntas följa samhällets utveckling, och även ges frihet i hur arbetet skall utföras då styrdokument endast anger mål att sträva mot och uppnå.

Skiljer sig förväntningar, interaktion, föreställningar och bemötande gentemot eleverna beroende på deras könstillhörighet?

Tidigare forskning har påtalat att det förekommer skillnader i lärares förväntningar, interaktion, föreställningar hos elever och då specifikt med tanke på om eleven är pojke eller flicka. Har verksamma lärare denna uppfattning, att deras bemötande till eleverna skiljer sig beroende på elevens könstillhörighet? Inom denna studie där fem verksamma lärare inom ämnet hem- och konsumentkunskap fått dela med sig av sina egna uppfattningar gällande sitt eget bemötande gentemot eleverna är det mycket som talar emot ovanstående påstående.

Enligt Peterson (2007) går inte pojkar och flickor in med samma förutsättningar i hem- och konsumentkunskapsundervisningen. Detta med hänvisning till att det dels inom ämnet, och dels inom samhället, förekommer förutbestämda genusordningar som man förväntas förhålla sig till. Utifrån detta så kan man tolka det

---

som att eleverna, beroende på om de är pojke eller flicka, skall bete sig på ett visst sätt och att läraren har en viss förväntning på hur eleven skall agera. Att dessa förväntningar skiljer sig beroende på om eleven är pojke eller flicka, kan antas som något självklart då genusordningarna förekommer. Resultat utifrån lärarna i denna studie visar att så inte är fallet. Förväntningarna som finns hos lärarna har att göra med inställning till ämnet och inte vilken kunskap som eleverna har med sig eller inte har med sig. De skilda förväntningar som kan förekomma påtalas vara gentemot enskilda elever, utan koppling till om de är pojke eller flicka. Detta kan snarare kopplas till att de är olika personer med olika bakgrunder. Det framkommer dock tydligt att de lärare som varit verk-samma under flera år, delar en uppfattning om att förväntningarna på eleverna, beroende på deras kön, har tidigare varit vanligt förekommande. Gällande detta kan jag dra paralleller till att det hela tiden, i samhället och i skolan, skett en strävan mot att jämställdhet skall uppfyllas. Detta gäller även förväntningarna. Petersson (2007) hänvisar till att det är skolan och lärarna som är skaparna till de regler som bidrar med olika förväntningar på de olika könen. Med detta finner jag ytterligare argument för att påstå det jag tidigare nämnde, att lärarnas förväntningar numera är mer jämställda än tidigare då resultaten i denna studie pekar på detta. Då samhället består av olika genusordningar och sociala konstruktioner, vilka över tid satt kvinnan i underordning gentemot mannen kan hem- och konsumentkunskapen ses som ett fält där det motsatta råder. Petersson (2007) anger att eleverna själva skapar genusordningar inom ämnet vilket är till fördel för flickorna, då ämnet utgör en traditionell kvinnlig kontext. Detta är inget som informanterna i denna studie berör men att vissa tidigare haft olika förväntningar på pojkar och flickor skulle kunna knytas till detta, och att eleverna tillsammans med läraren skapar förväntningar. Att deltagarna i denna studie uppfattar sig ha samma förväntningar stämmer överens med både innebörden i jämställdhet och även det som går att läsa i Lpo 94 att ”skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster.” (Skolverket, 2009, s.4)

En lärares interaktion med eleverna kan ses som olika sätt att kommunicera. Att instruera, hjälpa, berömma och utfärda tillsägelser är alla variationer i hur en interaktion kan te sig. Hem- och konsumentkunskap är ett praktiskt ämne vilket innebär att eleverna kan behöva få instruktioner i hur det praktiska arbetet skall gå tillväga. Resultatet i denna studie påvisar att samtliga lärare anger att de upptar ett visst talutrymme vid varje lektionsstart, men menar sedan att de tillsammans med eleverna upptar det resterande talutrymmet. Resultatet i denna studie motsäger de resultat som tidigare forskning har visat på, nämligen att pojkarna i större utsträckning skulle använda talutrymmet. Einarsson (2003) anger att pojkar och flickors användande av talutrymme inte har med det undervisade ämnet att göra. Öhrn (1990), å andra sidan, påtalar att flickors användande av talutrymme har att göra med vilket ämne som undervisas. Båda dessa skulle kunna kopplas till de uppfattningar som framkommit i denna studie. Då lärarens uppfattningar inte särskiljer pojkar och flickors delaktighet och användning av talutrymmet så kan man se detta så som Einarsson funnit, att

---

ämnet inte spelar roll. Samtidigt så kan man tolka det utifrån Öhrn's resultat om att flickors vilja att ta del av talutrymmet är beroende av ämnet. Resultaten, både i Einarsson's och Öhrn's avhandlingar, baserar sig på hur det ser ut i verkligheten då observation använts som metod, vilket ej varit den metod som använts i denna studie. Detta bidrar till att en ren jämförelse, resultat emellan, inte är möjlig utan att endast spekulationer kan antas.

Uppfattningen som en av lärarna framför, att hon oftare blir stående hos pojkar än hos flickor och att hon inbillar sig att de behöver mer hjälp, hur kan det tolkas? Kan det vara så att hem- och konsumentkunskapslärare, och även eleverna, ännu sitter inne med tron om att flickor har större kunskap och därför behöver mindre hjälp? Om detta är fallet motsäger det lärarnas egna uppfattningar om att de har samma förväntningar på vilka kunskaper eleverna skall ha när de kommer till undervisningen. Ett annan möjlig tanke som träder fram är att flickorna hellre frågar en kompis, eller läser instruktionerna en extra gång. En av lärarna anger att hon upplever det som att pojkarna ofta ber om hjälp lite i onödan, medan en annan har motsatt uppfattning då hon menar att pojkarna drar sig för att be om hjälp. Hur går detta ihop? Då det är personliga uppfattningar som utgör resultaten går inget att säga om hur det faktiskt ser ut i undervisningen. Genom att vi alla upplever saker olika beroende på tidigare erfarenheter och personliga preferenser går det inte att generalisera eller jämföra lärarnas uppfattningar då de, liksom eleverna, är olika individer. Grima & Smith (1993) kom fram till att den hjälp som utdelades i största mån riktade sig till pojkarna, både verbalt och fysiskt. För att undersöka hur det ser ut i undervisningen hos informanterna, och även för att kunna jämföra och dra paralleller till tidigare forskning, måste en observation göras men det har inte varit syftet med studien.

Inom flera olika sammanhang infinner sig hos var och en av oss föreställningar om hur saker och ting eller människor är eller ska/bör vara, även inom skolans värld. Hur är man som elev om man utmärker sig, eller inte utmärker sig? Finns det överhuvudtaget elever som inte utmärker sig? Och visst är det väl så att om man utmärker sig kopplas det ofta samman med negativitet, i alla fall vid första tanken. Det har visat sig att lärare har uppfattningen om att de elever som utmärker sig kan delas in i olika kategorier. Einarsson (2003) anger att det är eleverna som själva är skapare och upprätthållare av "de traditionella köns-mönster" (s.158) där pojkarna tillåts ta större utrymme i klassrummet än flickorna. Detta resultat strider mot det läroplanen säger att skolan skall agera emot upprätthållandet av traditionella könsrollerna. På sätt och vis har även lärarna i min studie påvisat detta, att pojkarna tar mer plats. Detta genom att det ofta är de som utmärker sig på ett negativt sätt, vilket innebär att de söker uppmärksamheten, syns/hörs mer och är mer fysiska. Å andra sidan, sägs dock att dessa föreställningar om att det är pojkar som utmärker sig negativt ha jämnats ut. Jag tror att det kan vara så att flickor till större grad vågar ta del av det som tidigare haft med föreställningar om pojkar att göra. Detta skulle kunna visa på att den tidigare genusordningen inom skolan kan vara på väg att ändras,

---

mot ett mer jämt förhållningssätt för pojkar och flickor. Jag skulle vilja säga att de negativa föreställningarna är likt offentliga kontakter, vilka Öhrn (1990) menar är kontakter som påvisar, etablerar och/eller stärker maktförhållanden. Pojkarnas tidigare makt kan jämföras med att det inom samhället har, och än idag, gått att koppla maktförhållanden till män. Då förändring skett inom samhällets maktförhållanden, vilka numera bjuder in fler kvinnor till makten, tas detta även in i skolan anser jag. Med detta vill jag påstå att pojkdominansen utmanas av att flickorna börjar göra anspråk på de maktförhållanden som tidigare varit till pojkars fördel.

Att bemöta någon utifrån att denne är en enskild individ, eller att bemöta denne på ett likadant sätt som alla andra individer i ett samhälle skulle kunna innebära två skilda bemötanden men samtidigt ett och samma. Inom skolan skall man bemöta varje elev utifrån hans/hennes förutsättningar, och samtidigt skall man behandla och bemöta alla elever lika och rättvist. Detta har för mig en viss motsägelse i sig, för hur bemöter man någon på ett individuellt sätt samtidigt som det skall vara ett sätt som är lika som till alla de andra? Majoriteten av lärarna i studien anser sig ha uppfattningen om att de bemöter alla sina elever lika, men säger sig samtidigt veta att detta inte är fallet. Den som motsäger sig detta säger sig ha uppfattningen om att hon bemöter alla eleverna olika eftersom att de är skilda individer. Jag skulle vilja påstå att man ser på och uppfattar bemötandet, om det är lika eller olika, är endast utifrån sina egna ramar om vad lika och olika innebär. Jag ser det mer som att alla i denna studie hänvisar till sin förhoppning om hur bemötandet sker, då man kan ha svårt att vara självkritisk och utvärdera sitt eget agerande då det är sina egna referensramar som man ställer agerandet mot. Att i samtal med eleverna och med kollegor föra fram hur bemötande sker anser jag vara en del i att utveckla sitt egen uppfattning om hur man faktiskt bemöter eleverna.

Som resultatet i denna studie påvisar framkommer inga uppfattningar om att man skulle bemöta pojkar och flickor olika i hem- och konsumentkunskapsundervisningen. Då resultat endast utgår från lärares egna uppfattningar om sitt agerande går inget att säga om hur det ser ut i undervisningssituationerna som utspelar sig dagligen. Jag delar dock den meningen att det är en fråga om vilken person man har att göra med, eller i vilken situation man hamnar i som bemötandet skiljer sig, inte utifrån elevens könstillhörighet. Detta tycker jag mig få stöd för i de resultat som framkommit. Tidigare forskning, Petersson (2007), har påtalat att det i hem- och konsumentkunskapsundervisningen finns förutbestämda genuspositioner, och att det är eleverna som framför allt ser till att dessa följs och består. Om man som lärarna i denna studie uppfattar sitt eget agerande som likvärdigt gentemot pojkar och flickor kan man själv inte påverka om eleverna förhåller sig till de positioner som de, omedvetet eller medvetet, skapat inom undervisningen. Lärares förhoppning och ansvar för att motverka traditionella könsmonstren följs utifrån dennes sida, men skulle kunna motarbetas utifrån elevernas förväntningar, föreställningar och agerande.

Metoddiskussion

Valet av att använda intervjuer som metod till denna studie motiverades av att det var lärares uppfattningar som jag ville undersöka. Att använda en intervjuguide som utgångspunkt för de semistrukturerade intervjuerna var till god hjälp för att samtliga intervjuer skulle ske på ett likvärdigt sätt. Att personligen träffa och sitta tillsammans med den man intervjuar anser jag skapa en större förståelse och tillit till informantens uppfattningar då man som intervjuare kan lägga märke till gestikurer, minspel eller andra drag som man annars skulle missa. Jag säger dock inte att den intervju som skedde via telefon är mindre trovärdig. För att se om lärarens personliga uppfattningar stämt överens med sitt agerande hade det varit passande och intressant att använda sig utav en observationsstudie, men då tidsaspekterna för studien är begränsade och även deltagandet från lärarnas sida har detta inte varit möjligt.

Då jag sitter inne med egna uppfattningar om det undersökta området kan min objektivitet ifrågasättas. Jag har inför samtliga intervjuer gått in för att ha en objektiv syn, och inte låta mina egna erfarenheter och uppfattningar om området lysa igenom. Detta gäller även då analys och sammanställning av resultat gjorts. Jag vet att det är lätt att låta sina egna uppfattningar skina igenom, men om man begriper detta tror jag samtidigt att det är lättare att man placera sig själv i ett ”utanför-perspektiv” och tänker efter en extra gång innan en slutsats dras. Min förhoppning är alltså att jag gått in som en objektiv forskare, men det kan hända att jag på ett eller annat vis efterlämnat mitt subjektiva jag, även om det inte varit med mening. Genom att använda intervjuguiden till samtliga intervjuer tycker jag mig kunna säga att den bidragit till att objektiviteten i denna studie varit hög.

Då studien ämnade undersöka lärares egna uppfattningar av ett fenomen, så förutsätter man som forskare att tillförlitligheten är hög, och att uppfattningarna är sanningsenliga. Som tidigare nämnts, så kan personliga uppfattningar inte sättas in i sammanhang som hänvisar till om något är rätt eller fel, vilket inte heller varit syfte med denna studie. Det är också svårt att sätta den i relation och jämförelse till tidigare studier där annan metod använts. Om denna undersökning skulle utföras av någon annan och samt med andra informanter är sannolikheten stor att ett annat resultat skulle gå att utläsa. Då det har med individuella uppfattningar att göra finns det inga garantier på att resultat av likadana studier påvisar samma resultat, detta går även att generellt koppla ihop med kvalitativa forskningar. Det går inte heller att göra några generaliseringar utifrån denna studie då den baseras på personliga utlåtanden.

Avslutande reflektioner och förslag till fortsatt forskning

Utifrån denna studie har det framkommit att lärarna har en samstämmig syn på vad begreppet jämställdhet innebär, men att man inom sin undervisning arbetar med det på olika sätt. Det har även framkommit att lärarna uppfattar sitt eget

---

agerande som likvärdigt gentemot pojkar och flickor, i fråga om förväntningar, interaktion, föreställningar och bemötande. Detta var något som jag inte hade samma uppfattning om, och det kan tänka sig att det i den vardagliga undervisningen ser annorlunda ut, men hur verkligheten ser ut har inte denna studie ämnat undersöka. Av resultatet går det inte att utläsa några kopplingar till att ämnet tidigare endast varit ämnat för flickor, eller att man befinner sig inom en kvinnlig arena. Även om lärarna ger synen av att det är jämställt inom hem- och konsumentkunskapen går det inte att dra några slutsatser att så är fallet. Jag skulle hellre vilja säga att denna studie bidragit till att nya frågor uppkommit. Om nu lärarna har uppfattningen att de arbetar och agera jämställt, finns den uppfattningen även hos elever, och framför allt delar den dagliga undervisningen lärarnas uppfattningar? Jämställdhet är något som ständigt arbetas med och än har arbetet inte gått i hamn utan mycket återstår.

Då hem- och konsumentkunskapslärare av majoritet tillhör det kvinnliga könet, men då det kommer in fler av det manliga könet, vore det intressant att se om skillnader i undervisning finns mellan manliga och kvinnliga lärare inom hem- och konsumentkunskap. Ytterligare ett förslag är en studie där både lärare och elevers uppfattningar studeras samt observation hur den dagliga verksamheten ser ut vore det av intresse för framtida forskning. Detta för att se om skillnader eller likheter går att koppla till tidigare forskning.

Referenser

- Ambjörnsson Fanny. (2004). *I en klass för sig*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Backman, Jarl. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Chancer S. Lynn & Watkins Xaviera, Beverly. (2006). *Gender, race and class – an overview*. Malden: Blackwell Publishing.
- Connell, Raewyn. (2003). *Om genus* (C. Hjukström övers.). Göteborg: Daidlos. (Originalarbete publicerat 2002).
- Denscombe, Martyn. (2000). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Einarsson, Carlotta. (2003). *Lärares och elevers interaktion i klassrummet*. Linköping: Linköpings Universitet.
- Gannerud, Eva. (2001). *Lärares liv och arbete i ett genusperspektiv*. Stockholm: Liber.
- Grima, Grace & Smith B. Anne. (1993). The participation of boys and girls in home economics. *Gender and Education*, Vol. 5, No. 3, s.251 – 268.
- Hirdman, Yvonne. (2001). *Genus: om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.
- Hjälmeskog, Karin. (2000). *Democracy begins at home*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Karlsson, Ingrid. (2003). *Könsgestaltningar i skolan*. Linköping: Linköpings Universitet.
- Kvale, Steinar. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Petersson, Monica. (2007). *Att genuszappa på säker eller minerad mark*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Öhrn, Elisabet. (1990). *Könsmönster i klassrumsinteraktion*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Skolverket. (2005). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU 03), hem- och konsumentkunskap*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2008). *Kursplaner och betygskriterier för grundskolan*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2009). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. Stockholm: Fritzes.

Skolöverstyrelsen. (1962). *Läroplan för grundskolan, Lgr 62*. Stockholm: SÖ-förlaget.

Skolöverstyrelsen. (1969). *Läroplan för grundskolan, Lgr 69*. Stockholm: Liber.

Skolöverstyrelsen. (1980). *Läroplan för grundskolan, Lgr 80*. Stockholm: Liber.

SOU 2009:64. (2009). *Flickor och pojkar i skolan: hur jämställt är det?*. Stockholm: Fritzes.

Statistiska Centralbyrån. [online].

http://www.scb.se/statistik/LE/LE0201/2003M00/X10ST0201_01.pdf. (Tillgänglig: 2010-02-12).

Vetenskapsrådet. [online] *Forskningsetiska principer inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. (Tillgänglig: 2010-02-19).

BILAGA 1: Informationsbrev till rektor och lärare

Hej!

Mitt namn är Marina Andersson och jag läser för tillfället sista terminen vid Mittuniversitetets lärarprogram. Då det är min sista termin håller jag just nu på med mitt examensarbete, och därför kontaktar jag er.

Jag har planerat för att göra en kvalitativ intervjustudie där jag skulle vilja komma i kontakt med er/era lärare i hem- och konsumentkunskap, då mitt problemområde för examensarbetet berör dessa. Under intervjun, som är enskild, kommer ett antal frågor gällande lärares bemötande i hem- och konsumentkunskap att ställas. Intervjun kommer att spelas in på bandspelare för att senare analys skall underlättas. Efter att intervjun har analyserats och bearbetats kommer allt material att makuleras och slängas. Intervjun kommer att vara helt konfidentiell och Vetenskapsrådets forskningsetiska principer kommer att följas.

Intervjun kommer att ta maximalt 60 minuter, troligen kortare tid, och den är helt frivillig.

Har ni några frågor så är ni välkomna att kontakta mig.

Om det är så att er/era lärare i hem- och konsumentkunskap vill ställa upp så är det bra om jag får veta detta under vecka 6 eller 7. Jag är tacksam över de som vill ställa upp och självklart ges en kopia av det färdiga arbetet om så önskas.

Tack på förhand.

Vänliga hälsningar!

Marina Andersson

[Telefonnummer]

[Mejladress]

BILAGA 2: Intervjuguide

Bakgrund:

- Hur länge har du arbetat som hem- och konsumentkunskapslärare?
- Vad har du för utbildning?

Jämställdhet:

- Vad är jämställdhet för dig?
- Hur speglas det i din undervisning?

Förväntningar:

- Vilka förväntningar har du på eleverna när de kommer till dig?
- Har du olika förväntningar på eleven beroende på om det är en pojke eller en flicka?

Interaktion:

- Kan du beskriva hur din interaktion med eleverna ser ut i undervisning? (Talutrymme, Tillsägelser, Beröm, Hjälp etc.)
- Skiljer interaktionen sig beroende på om eleven är pojke eller flicka?

Föreställningar:

- Kan du beskriva de elever som utmärker sig mest och minst i undervisningen?
- Ser du några tendenser att dessa är till majoriteten pojkar eller flickor?

Bemötande:

- Anser du att du bemöter alla dina elever lika/olika?
- Kan du beskriva med ett exempel.
- Skiljer sig bemötandet beroende på eleven är pojke eller flicka?
- Tror du att eleverna anser att du bemöter dem lika eller olika beroende på om de är pojkar eller flickor?

2010-04-12
